

UNIKÁTNÍ ROZHLASOVÉ KOMENTÁŘE

uvádí Jan Bednář

A black and white photograph of Ferdinand Peroutka, an elderly man with a mustache, looking thoughtfully to the right. He is wearing a light-colored, button-down shirt. The background is dark and out of focus.

FERDINAND PEROUTKA

pro Svobodnou Evropu

Publikaci s laskavostí podpořilo
Sdružení Ferdinanda Peroutky.

FERDINAND PEROUTKA

pro Svobodnou Evropu

UNIKÁTNÍ ROZHLASOVÉ KOMENTÁŘE
uvádí Jan Bednář

ČESKÝ ROZHLAS

Slovo úvodem

Úvahy Ferdinanda Peroutky psané pro Rádio Svobodná Evropa patří nepochybně k tomu nejlepšímu, co tato stanice kdy vysílala. Nejen ve své době, ale i při pohledu zpět představují úžasné literární a myšlenkové bohatství, osvětlují hluboce lidské a zásadní politické přesvědčení tohoto zaníceného, velkého českého demokrata 20. století, neobyčejně vzdělaného, vnímavého a moudrého člověka, a jsou navíc předkládané publiku nesmírně krásným českým jazykem, který snese srovnání s nejvyšší jazykovou úrovní našich spisovatelů. Za skoro tři desetiletí svého života v americkém exilu napsal Peroutka obrovské množství rozhlasových úvah – do vysílání Svobodné Evropy přispíval pravidelně každý týden a dohromady vytvořil přes tisíc politických komentářů. Tato kniha přináší jen velmi úzký výběr z nich.

Z Hooverova institutu Stanfordské univerzity v Kalifornii, kde je uložen archiv americké rozhlasové stanice Svobodná Evropa, jsme získali exkluzivně texty řady Peroutkových komentářů, které Svobodná Evropa kdysi vysílala. V Českém rozhlase jsme se rozhodli postupně je znovu zveřejňovat a připomínat si tak velmi zvláštní dobu jejich vzniku – období začátků komunistického režimu v Československu.

Nutno předem podotknout, že to byla doba mimořádně krutých represí, namířených proti veškeré politické opozici, k nimž se vládnoucí komunisté nemilosrdně uchýlili. Šlo jim pochopitelně o potlačení jakéhokoli odporu proti režimu, který nastolili v únoru roku 1948 a neváhali uplatňovat v široké míře „revoluční násilí“, tedy teror, a dá se říci, že během několika let po únoru 1948 veškerou politickou opozici vymýtili: její veřejně známí členové byli pozatýkáni a putovali na mnoho let do vězení, a někteří dokonce na šibenici. Lidé spojení s první republikou se ztráceli z veřejného života, mizeli v pracovních táborech či vyšetřovnách Státní bezpečnosti, a jen několika bývalým demokratickým politikům se podařilo uprchnout přes hranice, většinou za velmi dramatických okolností.

Peroutka sám takto utekl ze své vlasti nedlouho po komunistickém převratu, na jaře roku 1948, v okamžiku, když už bylo jasné, že mu tehdejší vládcí vůbec nedovolí veřejně působit. O tři roky později, v roce 1951, se stal v New Yorku jedním ze zakladatelů rozhlasové stanice Svobodná Evropa a jejím prvním ředitelem. Na vlnách Svobodné Evropy hovořil pak k lidem doma po mnoho let, komentoval vývoj

v Československu i ve světě a zamýšlel se nad nelehkým osudem svého národa, který byl přinucen žít v komunistické diktatuře.

Peroutka patřil k těm, které komunisté v Československu nejvíce nenáviděli a za své názory a postoje, obhajující Masarykovu demokracii, byl velmi často napadán v Rudém právu a jiných sdělovacích prostředcích. Byl dokonce lživě obviněn ze spolupráce s fašisty, ačkoli sám prožil prakticky celou dobu protektorátu v nacistickém koncentračním táboře. Zatčen byl jen několik dní po příjezdu německé armády do Prahy v březnu roku 1939 a domů se vrátil až po skončení války.

V té chvíli ještě netušil, že brzy nastoupí nová diktatura, a tak jako mnozí jiní doufal, že demokracie a svobodné poměry se v Československu udrží.

Komentáře Ferdinanda Peroutky, psané pro Rádio Svobodná Evropa, jsou mimořádně zajímavou částí naší poválečné publicistiky a určitě by neměly zůstat zapomenuty.

Texty Ferdinanda Peroutky jsou v této publikaci ponechány v původní podobě bez zásadnějších jazykových úprav. Dnešním čtenářům jsme ovšem v některých případech vyšli vstříc a zohlednili současnou pravopisnou normu (psaní *s* a *z* v přejatých slovech a předložkách, zaznamenání kvantity, psaní velkých písmen aj.).

Kromě dosud písemně nezveřejněných komentářů Ferdinanda Peroutky, které jsou v originále uloženy v kalifornském archivu rozhlasové stanice Svobodná Evropa, kniha obsahuje i úvahy, které vyšly v následujících publikacích:

- Mluví k vám Ferdinand Peroutka: rozhlasové komentáře – Rádio Svobodná Evropa. Praha, Argo 2003, 2005, 2006 (3 díly).
- Ferdinand Peroutka: Úděl svobody: výbor z rozhlasových projevů 1951–1977. Praha, Academia 1995.
- Ferdinand Peroutka: Budeme pokračovat, Toronto, Sixty-Eight Publishers 1984.

Rozhlasový seriál s Peroutkovými komentáři lze slyšet v internetovém archivu Českého rozhlasu: http://www.rozhlas.cz/cro6/aktuality/_zprava/uvahy-ferdinanda-peroutky-na-vlnach-ceskeho-rozhlasu-6--845270

1. Projev při zahájení vysílání Rádia Svobodná Evropa

Rozhlasová stanice Svobodná Evropa zahájila své pravidelné každodenní vysílání do Československa 1. května roku 1951 v 11 hodin dopoledne, kdy se z éteru nejprve ozvala její znělka a pak slavnostní projevy. Jako první tehdy přistoupil k mikrofonu nově jmenovaný ředitel československé redakce Ferdinand Peroutka a svůj projev formuloval jako odpověď předsedovi amerického kongresového výboru pro založení této rozhlasové stanice, senátorovi C. D. Jacksonovi, který těsně předtím prohlásil: „Toto je teď vaše stanice, pane Peroutko!“

Spojené státy celý projekt Svobodné Evropy financovaly. V USA byla uspořádána veřejná sbírka, do níž přispěly miliony Američanů a československým exulantům se tak zázračně, tři roky po únorovém převratu, splnil jejich velký sen – mohli najednou začít mluvit na rádiových vlnách živě k domovu.

Prolomení monopolu komunistické propagandy se tehdy v Americe považovalo za součást psychologické války proti komunismu, později zvané „studená válka“, a za praktickou obhajobu západních ideálů svobody a demokracie.

Všimněme si, že se v závěru svého slavnostního projevu Peroutka obrací přímo na posluchače doma. Vyzývá je, aby si i v tehdejší zvláště nesnadné době, jakou u nás nastolil komunistický režim, uchovali alespoň v mysli památku na velkého českého demokrata, našeho prvního prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka a dodali si tak odvahy.

1. května 1951

Pane předsedo:

Snad ještě nikdy nedal národ národu takový dar. Jestliže, jak tomu ve skutečnosti jest, tato rozhlasová stanice byla vybudována z peněz, které věnovalo šestnáct milionů amerických občanů, pak nepřijímáme tento dar z rukou několika bohatých jedinců. Pak máme co činit s národním hnutím a pak samo zřízení této rozhlasové stanice znamená, že Váš národ se rozhodl. Víme z historie, že

vždy to bylo osudné pro nepřátele svobody, kdykoliv se váš národ takto spontánně rozhodl.

My, demokratičtí Češi a Slováci, jsme téměř mlčeli po celé ty tři roky exilu. Nyní budeme denně mluvit domů na vlnách této rozhlasové stanice. To je velká změna v osudu. Jak k tomu došlo, to je částečně historie naše – a patrně ještě více Vaše historie.

Myslím, že mi nezazlíte, pane předsedo, budu-li konstatovat, že Vy Američané jste v této světové krizi vážali po určitou dobu. Vážali ne v tom, jak máte myslet a cítit, ale v tom, jak jednat a jak velkou míru odpovědnosti na sebe vzít. Avšak samo toto vážání bylo založeno na úctyhodných vlastnostech Vašeho národa. Jestliže kdo na tomto širém světě miluje mír a dává rozhodnou přednost darům života před slávou na bojišti, je to lid Spojených států amerických. Když jste roku 1945 ukončili válku, protivilo se Vám pomýšlet hned na válku novou. Vy jste se po určitou dobu pokoušeli doufat, tam, kde vlastně, jak nyní vidíme, nebylo naděje. Snažili jste se nalézt nějaký kompromis, nějaký způsob, jak se snášet s ruským komunismem. My také, pane předsedo. Ačkoliv výsledky onoho vašeho i našeho doufání a snažení nejsou žádné, přece tento pokus musel být učiněn v zájmu lidstva. Kde člověk má na vybranou třeba i mezi nejslabší nadějí a katastrofou, je povinen vyzkoušet nejdříve naději. Jestliže nic jiného, získá dobré svědomí, ať potom přijde cokoliv.

A byl ještě jiný element v onom Vašem vážání, element, který ukazuje, že Váš národ jako celek má vlastnosti gentlemana. Roku 1941 surové útoky Hitlerovy učinily z Vás a Sovětského svazu spojence a přátele ve zbrani. Jak jsem Vás poznal, nezbavíte se snadno pocitu přátelství, jestliže jednou ve Vás vznikne. Říkali jste přátelství a mysleli jste přátelství. Bylo Vám potom trapné, když včerejší Váš soudruh se odhalil jako zlomyslný nepřítel. Trvalost Vašich citů poněkud překážela rychlé přeměně podle politické potřeby. Ruští komunisté nemají ani jedinou z těchto vlastností, které charakterizují gentlemana. Už tenkrát, kdy přijímali Vaši pomoc, pomýšleli na okamžik, kdy se obrátí proti Vám. Už tenkrát posílali k Vám své špiony a organizátory rozvratu. Měli proti Vám tu počáteční výhodu, kterou vždy má neslušný člověk proti slušnému.

Jestliže dnes odevzdáváte tuto rozhlasovou stanici do našich rukou, pak pokračujete v aktivních tradicích své země, které vždy

se u Vás ujmou vedení, když nastane chvíle krize. Dvakrát za života mé generace přišli Američané do Evropy, aby zachránili svobodu. Nyní, když jste zřídili stanici Svobodná Evropa, dáváte Čechům a Slovákům možnost, aby opět aspoň někde vznešené nazývali vznešeným a nízké nízkým. Bez této základní možnosti národ hyne. Vy, pane předsedo, patříte k šťastnějšímu národu. Sami jste nikdy nepoznali, co to znamená, když lidé jsou nuceni kořit se těm, jimiž z celého srdce opovrhují, a naopak dokonce děkovat vládě za popravu těch, jež milují. Vy jako občané jste nikdy neprožili onu tíseň, kdy pud sebezáchovy a pud poctivosti jsou ostře postaveny proti sobě.

Všelicos se dá říci ve prospěch starých tyranů proti tyranům moderním. Jestliže nic jiného, starý tyran byl upřímnější. Nestaral se už o toho, koho zdtíl. Dokonce se zdá, že měl jakousi zálibu v řinčení řetězů a bédování přemožených. Ale moderní tyran dělá zároveň dvě věci: mučí národ a přikazuje mu, aby se usmíval jako u fotografa. Neboť zatím, v té době, která dělí staré tyrany od nových, byla vynalezena ta strašná a ta mizerná věc – propaganda totalitního státu. Novodobý tyran vždy vysílá dvě tlupy: ozbrojence a padělatele pojmů; robustní chlapy a mužičky s brýlemi a vpadlou hrudí; surovce, kteří národ bijí, a jiné surovce, kteří za to jménem národa děkují. Za policajtem, někdy i před ním, jde lhář.

Komunistická vláda v naší zemi znamená největší pokus, jaký kdy byl učiněn, aby věci byly postaveny na hlavu a aby byl slovům vzat jejich význam. U nás nyní je podivně. Žaláčníci tam zpívají píseň svobody a zřízení tajné policie přednášejí o humanitě. Toto pokrytectví je démonická specialita režimu, který je jako starověká zrůda: nahoře lidská podoba – a dole zlý, zvířecí kozlí spodek. Ztráta svobody se teď u nás úředně nazývá samostatnost, útok mírovou akcí, podlost čestností a čestnost podlostí, podlízavost kritikou, drancování dobrodiním, násilný vývoz do Ruska budováním Československa, zotročení ženy v těžkém průmyslu se nazývá jejím osvobozením, ztráta dělnických práv vymožeností proletářské revoluce, duše Stalinova slovanskou duší, cesta zpět cestou dopředu, a je přikázáno uznávat špatné spisovatele za dobré a dobré za špatné. Není slova, aby nebylo ukradeno a znásilněno. Vyvlastnění majetku, které komunisté provedli, je nic ve srovnání s tím vyvlastněním pojmů, jehož se odvážili.

Poněvadž tomu tak je, jsem povinen Vám říci, pane předsedo, co hodláme podniknout s rozhlasovou stanicí, kterou nám dáváte. Budeme se snažit, abychom pojmům a slovům vrátili starý jejich obsah, který jim lidstvo vždy přikládalo. Nechceme-li, aby lidé špatně jednali, nesmíme dopustit, aby byli násilím donuceni falešně mluvit.

Já i moji přátelé zde začneme tak, kde jsme před třemi lety přešli: budeme vydávat časopis. Budeme to dělat tím jediným způsobem, který ještě zbývá demokratickým Čechům a Slovákům, aby na to tyranská vláda nemohla položit svoji tlapu: budeme jej vysílat vzduchem. Před třemi lety poslali na nás, do našich redakcí, ozbrojené davy z ulice a dali je ještě hlídat ozbrojenou policií, abychom jim nic neudělali. Tyto temné davy obsadily naše tiskárny, naše redakční místnosti, zabavily naše stoly, někdy nám dovolily a někdy nám nedovolily, abychom si odnesli svůj klobouk. A když tak stáli proti nám, vždy sto ozbrojených proti jednomu neozbrojenému, řekli nám: Teď jsme vám dokázali, že nemáte pravdu!

To se teprve ukáže, kdo má pravdu, až tato rozhlasová stanice rozbije komunistický monopol na mluvení k československému lidu. Už teď, když zaznívají první zvuky z této rozhlasové stanice, oni, dnešní komunističtí vládcové naší země, cítí, že se přiblížilo nebezpečí. Neboť když se ohlédnou, vědí, koho mají za svými zády. Ovšem, mají své tělesné strážce a mají ty, kdo ohlodávají hrozenou jim kost. Ale pak mají v zemi už jen nepřátele a zklamané a lhotejné a zoufalé a podvedené a zničené, mají za sebou národ, který nechce jejich noviny a neposlouchá jejich rozhlas a který jich má dost. To je věru malá opora. A proto oni musí užívat všech prostředků násilí. Dobře vědí, že kdykoli kdekoli by se člověk mohl svobodně vyjádřit, spěchal by říci jim do tváře: chováte se hanebně.

Řekl jsem, že my zde budeme vydávat časopis a posílat jej vzduchem. Pravda, oni dále budou mít všechny zbraně a všechny druhy policie, a my budeme mít jen prostředek slova. I když všechna hmotná přesila je na jejich straně, přece jsou neklidní. Neboť, ať jakkoliv jsou zaslepení, nemohou nevědět, že si počínají proti přirozenosti národa a proti samé přirozenosti lidské. To je vždy riskantní podnik. Ale s námi zde v exilu je celá československá tradice, starý způsob, jak český a slovenský člověk vždy cítil a myslel. Nuže, jen tedy nechte soutěžit naše pouhé slovo s jejich násilím. Šli

jsme světem, až jsme zde, u Vás, zase našli svobodu projevu. Dovedeme jí užít.

Jeden časopis by znamenal málo v zemi, kde vládne svoboda. Ale jeden svobodný časopis, jedna svobodná rozhlasová stanice v diktátorském režimu – to je revoluce. Neboť takový režim zakládá se na tom a udržuje se tím, že jen vláda smí mluvit a nikdo nesmí odpovídat, že každý může být obžalován, ale nikdo se nesmí hájit. Avšak jakmile, ať odkudkoliv, vnikne do tohoto tuhého a umělého systému třeba jen zlomek svobody, jakmile zase je možno stavět argument proti argumentu, jakmile už nelze jednat bez kritiky, jakmile někde je místo, odkud je možno vyvracet nepravdy, pak celý tento pyšný systém se chvěje.

Pane předsedo, my přicházíme z líbezné země, která je bohata na změnu a překvapení za každým zákrutem cesty. V této zemi žije národ, který na začátku minulého století, když znovu procitl k národnímu životu, jednou pro vždy uvěřil v několik základních věcí. V sílu vzdělání, ve svobodu jakožto jedinou možnost důstojného života, v humanitu, to jest ve slušné jednání člověka s člověkem. V demokracii jakožto v jediný přirozený život občanský. V potřebu stálé, živé souvislosti se západní kulturou.

Avšak čím lepší byl náš národ v tomto smyslu, tím hůře nyní pro něj. Jestliže komunistická vláda chce docílit jen desetiny z toho, co zamýšlí, musí zlomit tyto národní tradice a vyhladit tuto národní duši. Z toho pochází ono neobyčejné množství utrpení, jehož jsme svědky.

Jestliže jednou napíšete knihu o své zemi, dám jí název: Věčný začátek. Už několikrát, pro neblahost naší zeměpisné pozice, náš přirozený vývoj byl porušen a my byli nuceni se shýbnout a začít znovu. Vždy jsme byli svobodomyšlný národ, a přece uprostřed tohoto století musíme s větším rizikem bojovat o základní občanské svobody než před sto padesáti lety. Vždy jsme byli demokaty, a přece už přes deset let je u nás demokrat ne mnohem více než mrtvý na dovolené. Nepohltila-li ho nacistická obluda, spolkně ho obluda komunistická. Několikrát jsme mysleli, že už jsme na konci cesty a pokaždé pak jsme shledali, že jsme teprve na začátku. To vždy se nad našimi hlavami rozezvučely megafony a půda zaduněla pod pochodem násilnických tlup. A přes jedinou noc práce naše i našich předků byla smetena a úsilí, pro které se lidi

obětovali, bylo náhle nadarmo. To vždy nějaký násilník chtivě nahlédl do naší země. To vždy někdo vyhlazoval naše nápisy, kácel naše pomníky, zakazoval naše zásady, páčil naše knihy.

Pane předsedo, Vy a Vaši přátelé jste dnes, kdy tato rozhlasová stanice začíná hovořit do naší země, svědky jednoho z takových našich nových začátků po katastrofě. Ovšem jste více než svědky. Vy jste to umožnili. Je to větší věc, než abych vám za ni děkoval obyčejným způsobem. Řeknu Vám raději, že Vaše rady se u nás setkávají s porozuměním. Promluvil jste o potřebě nahradit předválečný evropský systém malých států nějakým lepším a organizovanějším systémem. Nadhodil jste myšlenku federace a mluvil jste snad poněkud starostlivě, poněvadž jste si možná nebyl jist, jak to bude přijato. Dovolte, abych Vám řekl, že jak nám zde v exilu, tak, jak přesně víme, i našim lidem doma je jasno, že je naprosto nezbytno se poučit ze zkušenosti. Milovali jsme svou svobodu tak, jak byla, ale přece ne tolik, abychom se nad ní nedovedli nyní zamyslit. Winston Churchill měl pravdu, když ve svých válečných pamětech napsal, že svoboda, kterou získaly malé středo a východoevropské státy, přinesla jim v krátké době taková muka, jaká středověcí básníci vyhradili jen zatracencům. Nikdo, zejména ne malý národ, si nesmí dovolit nevidět fakta. A fakta jsou taková, že naše svoboda za pouhých třicet let dvakrát dospěla k největším národním katastrofám, že to byla svoboda přerušovaná periodami docela barbarské nesvobody. My, menší národy, měli jsme každou svobodu, i svobodu svářit se o maličkosti se svými sousedy a nevidět velké, všem společné nebezpečí. Měli jsme svobodu stěžovat si na trn v našem těle, když už byl připraven kůl, na který budeme naraženi. Jestliže pravidelným výsledkem naší svobody vždy po nějakém čase bývá nesvoboda a jestliže ve skutečnosti jsme žili v rychlém střídání volnosti a úplného otroctví, pak, není pochyby, byla nějaká chyba v systému. Je i naší povinností i naším sobeckým zájmem, abychom znovu uvážili svou situaci. Jistě potřebujeme nějakého odolnějšího systému svobody, než jsme dosud vytvořili. Nechceme-li být žebráky, kteří každých pět nebo deset let se rozprchnou do světa prosit a žadonit o navrácení svobody, pak musíme nalézt nějakou svou vlastní sílu. A ta může být jen ve spojení menších celků ve větší.

A nyní se obracím a mluvím k vám, bratři, doma. Chodíte mezi obrazy Stalina a Gottwalda a nedbáte jich a nesete v sobě obraz

Masarykův. On kdysi vyslovil naši hlavní národní potřebu: Otázka československá, řekl, musí se stát otázkou světovou. Tím myslil, že máme smýšlet lidsky a demokraticky, že máme svou národní věc postavit do souvislosti se světovou kulturou a světovým pokrokem lidskosti. Jestliže to dovedeme, vždy se pohnou svědomí a lítost, kdykoliv na nás bude spácháno něco brutálního. Po dnešním dnu vám nikdo nemůže namluvit, že vaše otázka není otázkou světovou. Z vůle a z příspěvků šestnácti milionů amerických občanů byla vybudována tato stanice. To národ podává ruku národu, to světová demokracie se staví za své bojovníky v první linii. Svět si uvědomoval v únoru před třemi lety, že z rodiny svobodných národů se tehdy s vámi ztratilo něco cenného.

My tady zatím jsme psali zprávy o vašem dnešním osudu ohnivými písmeny na stěnu světa. Ale vy sami, ne my tady, rozhodnete, jak uspořádat věci v našem domově, až bude jen zlou vzpomínkou vše to, co se dnes děje. Není na nás, abychom vám radili, co máte dělat. Vaše je riziko, proto jen vám patří rozhodnutí o vašich činech. Je nám známo, jak se komunisté pokoušejí přeměnit vaši duši, nemají nic, když ji nemají. Ale víme také, že když se po útrapách dne večer vrátíte domů, jste zase tím, čím jste vždy byli, svobodně myslícími lidmi. Tu ve svých čtyřech stěnách si každý den říkáte: lžou! Ale zachraňte děti, víte lépe než my, jak to udělat, ale zachraňte je!

2. O vysílání Svobodné Evropy

O dva týdny později komentuje Ferdinand Peroutka začátek nového rozhlasového vysílání a skutečnost, že pražský režim začal okamžitě Svobodnou Evropu rušit. Rušení na počátku obstaraly brňčivé vojenské pochody velkých estrádních kapel a jejich pronikavé dechové a bicí nástroje vysílané na stejné rádiové frekvenci.

Zároveň komunistický režim obvinil československé exulanty ze zrady a nejružnějších nekalých úmyslů. Na některé výpady Ferdinand Peroutka odpovídá, vyvrací nepravdy a vysvětluje i pocity, které tehdy měla naše poulnorová emigrace, kterou tvořili převážně demokraté, i když na Západ začali přicházet už i první zklamání komunisté.

Prvního května v jedenáct hodin dopoledne pražská komunistická vláda si musila říci: nepovedlo se. Po tři roky ucpávala všechny kuliny, aby do její domácnosti nevníklo čerstvé povětří. Také ovšem proto, aby nepronikl ven domácí zápach diktatury, ta zvláštění směs pachu potu a krve. Ale protože vaše vláda se už dávno rozhodla se za nic nestydět, tento druhý cíl není pro ni hlavní. Nejdůležitější pro ni je to, abyste ani na chvíli neměli příležitost myslet jinak než vláda. Nemáte dostat ani sousto duševní potravy, které předtím už neměl nějaký vládní agent v ústech. Neobdržíte informaci, která se vládě nelíbí. Nemůžete si přečíst knihu, která není schválena inkvizitorskou vládní komisí. Nedostanete zprávy o pokroku ve vědě. Ztratil se vám svět. Mimo to je vám poroučeno, abyste od rána do večera jako automaty opakovali určitá, vládou předepsaná hesla. Protože to všechno by asi nestačilo proti přirozené čilosti lidského ducha, vláda ještě vás honí do práce, aby váš hlavní pud byla touha si odpočinout a abyste byli tak vyčerpáni, že se vám nechce přemýšlet. Tolik jsme toho slyšeli o tom, jak se bude rodit nový člověk. A zatím jde o to: zastrašit, omezit, otupit, unavit. Na hranicích stojí stráž, aby nic neproniklo ani sem ani tam. V tom vzduchotěsném uzavřeném prostoru vykřikují pak různí mužičkové, že to je dogma nebo že ono je dogma, o kterém nikdo nesmí pochybovat.

Ale prvního května začala mluvit tato rozhlasová stanice. Kdyby nic jiného, znamená to svobodu informací. Už zase nebude dogmat. Komunistická vláda je teď nad tím rozčílena a běduje jako kouzelník, jemuž se jeho kouzlo nepovedlo. A protože je to hrubý kouzelník, bude nám spílat. Řídí se podle toho starého zlomyslného pravidla, že nejvíce rozzlobíš člověka, když mu vytýkáš, co sám děláš a co sám jsi. Proto řekne, že my zrazujeme národ. Proto řekne, že my jsme vykořeneční.

Byli bychom nerozumní, kdybychom se zlobili, jestliže nám ruští agenti řeknou, že zrazujeme národ. Nemluvíme s nimi, nýbrž s vámi. Jako ukradli všechna slova a užívají jich falešně, tak ukradli také slovo zrada. Věrné nazývají zrádci a zrádce věrnými. Ale oni jsou to, kdo prohlašuje, že Masaryk byl agent buržoazie, kdežto tajemný jakýsi pan Geminder, že je věrný syn národa. Oni vás

učí, že československý národ dostal svou duši z Ruska a dále, že z Ruska přišly všechny vynálezy, že Stalin je odborník v jazykovědě, který vás naučí, jak mluvit česky a slovensky, že pan Gottwald je nejlepší český stylista a pan Zápotocký, že je dramatik a novelista. To je ta pravá zrada, to je to pravé vykořenění, které se roztahuje ne v exilu, ale v naší zemi. Po tříleté činnosti této vlády zbylo z českých faktů na svých místech jen kamení. Jaká je to vina, opustit kamení? Jaká vina, opustit pana Gemindera?

Někdy člověk musí odejít, aby zůstal věren. Národ, to nejsou jen luka a pole a staré hrady, to jsou také myšlenky, to je pokračování v dobrých citech předků. Někde na světě musí být Češi a Slováci, aby pěstovali československé ideje. Je třeba, aby někde národ dále vedl svůj původní duchovní život. Před více než sto lety Karel Havlíček se vrátil z návštěvy v Rusku a varoval český národ. Oznamil, že to, co viděl v Rusku, je protivný a hloupý a směšný absolutismus. Jestliže vám ještě nějakým nedopatřením nevzali tu knihu, čtěte ji stále znovu. Nic se nezměnilo, jen to, že nyní ten ruský, nám cizí absolutismus, pronikl také k nám. Když jsme odcházeli z domova, neopouštěli jsme svůj a váš svět, nýbrž rozpínající se ruský svět. Taková je to věc se zradou: člověk může zradit jen to, v co věřil. Nemůže například zradit svého žalářníka, nemůže zradit svého mučitele. Stalina český a slovenský člověk zradit nemůže, jako nemohl zradit Hitlera.

Opravdu, my jsme odešli a jsme v cizině. A stejně opravdu, kdo zůstal doma, je také v cizině, ač je obklopen známými věcmi. Komunistická vláda zavedla cizí mravy, cizí učení, dovezla cizí lidi a cizí politické zřízení. Je to běda. Po roce 1948 nám i vám ve skutečnosti zbývalo jen buď odejít do ciziny v Londýně, nebo v New Yorku, anebo zůstat v cizině v Praze. Komunisté se marně posmívají tomu, že jsme v emigraci. Na koho tím chtějí udělat dojem? Na ty snad, kdo se teď cítí vyhnanci ve vlastním domě? Říkají o nás, že jsme vykořenění. Také toto slovo ukradli od lepších lidí, než jsou sami.

Říká nám to ta nejvykořeněnější společnost, jaká kdy existovala, družina pana Zorina, osobní přátelé ruských tajných policistů, kurýři, kteří jezdí mezi Prahou a Moskvou, lidé cizích jmen a cizích tváří, nebo lidé známých tváří, ale kteří se teď plazí jako Číňané po kolenou v nadšení nad tím, že Stalin řekl to či ono, likvi-

dátoři české literatury a ničitelé české řeči. Žalují na nás, že jsme opustili vlast, ve které oni si počínají jako běsové. Ale my odpovíme: řekni mi, jak velkého násilí musíš užívat, a já ti řeknu, jak jsi vykořeněný.

Budou říkat, že jsme odešli ze zoufalství nad tím, že továrny byly vyvlastněny. Dívám se kolem sebe, a nikdo z těch, které tu vidím, neměl doma továrnu. Mezi námi a nimi nestojí otázka továren, nýbrž daleko větší otázka svobody a lidskosti. Povím vám historii dvou žen, které odešly. Jedna z nich je matka, která se objevila v Londýně s třemi dětmi. Jít do emigrace s třemi dětmi, to je skoro zoufalý podnik. Ptali jsme se, zda to bylo rozumné. Zasvítily jí oči a řekla: jsou to moje děti, nemohla jsem je nechat vyrůstat v té nesvobodě. Do uprchlického tábora v Německu přišla nemluvná žena a dlouho seděla v koutě. Teprve později pověděla svou historii. Byla to komunistka a její muž byl komunist. Tak dobrá komunistka to byla, že v únoru 1948 se radovala, když my demokrati jsme byli poraženi. Potom ji, snad jako odměnu za věrnost, zaměstnali na policejním ředitelství jako zapisovatelku při výsleších politických vězňů. A věrnost se změnila v nevěrnost. Jednoho večera nic neřekla mužovi, odešla z úřadu rovnou na nádraží a v nějakém neodolatelém nutkání přešla hranice. Zdá se, že je sama překvapena tím, co udělala. Jako jakýsi důvod udala, že už nemohla snést pohled na mučení vyslýchaných. Mezi touto ženou a vládou nestojí vyvlastnění továren, nýbrž vyvlastnění mučících nástrojů. Sedí ve svém koutě a cítí, že nepatří sem ani tam. Je to komunistka, ale hnuší se jí komunistické činy. Neví, co si myslit, a my nevíme, co říci pro útěchu tomu, kdo ztratil svůj svět. Leda bychom mohli říci přísně, že člověk má být tak prozíravý, aby později nemusil bédovat: kéž bych to byl věděl! V politice je vždy třeba vědět předem, ne později. Svět je pln takových zklamaných komunistů, jako je ona.

Ještě jednu věc mohou o nás říci s posměchem a opravdu ji říkají, ačkoli svědčí proti nim, ne proti nám. Říkají, že my tady v emigraci jsme chudí. Pozor, to k nám už mluví nová buržoazie, noví majitelé velkých bytů, perských koberců a aut, známé hyeny šlechtických sídel, lidé, kteří prsty zkřivenými chtivostí sáhli do toho, co minulost vytvořila. Oni, stejně jako stará buržoazie, pohrdají těmi, kdo nic nemají. Jsou tak spokojeni na své hromadě, že ani necítí,

že se nám posmívají pro něco, co nás ctí. Ještě nikdy Jidáš necinkal tak hlasitě svými třiceti stříbrnými. Ale celkem každý z nás mohl doma ohlodávat v ponížení a za peci nějakou kost, místo aby se v nejistotě potuloval cizinou. Každý z nás měl takovou příležitost jako pan Drda, pan Řezáč a pan Rabas: zradit a mít z toho užitek. Ve dnech, kdy u nás umírala demokracie a policie střílela do studentů, kdy lidé plakali na ulicích, pan Rabas, kdysi přítel a dnes bůhvíco, zaměstnával se tím, že psal dopis vládě. Dopis, ve kterém tak zničil celou svoji bytost, že z ní zůstalo jen trochu chtivosti. Upomínal vládu, že byl jmenován národním umělcem, a že, i když si to vláda dosud neuvědomuje, on má právo na nákup v luxusních obchodech za snížené ceny, na auto a na sluhu, když pořádá party. Tento muž také podepsal manifest, ve kterém jsme slibovali Masarykovi, že věrni zůstaneme.

Ale vláda není docela pošetilá. Ví, že takové zkornatění citů není obecné a že nás neporazí ve veřejném mínění, jestliže poručí psát na nás satiry pro nedostatek peněz. Nespolehá ani na sílu jiných svých argumentů. Zachová se raději jako vláda, která má materialistický světový názor. Uchýlí se tedy nakonec vždy k nějakému materialistickému prostředku, k nějaké hmotné hrubosti. Má za sebou legie koupených spisovatelů, ale dívá se na ně v rozpacích, protože sama nevěří, že by dovedli obhájit její věc. Vydala spousty peněz, ale nyní, když musí dělat bilanci, shledává, že všechny bývalé rozumové síly, které za sebou shromáždila korupcí nebo násilím, všechny stylistické schopnosti, za které draze zaplatila, nestačí, aby mohlo být obyvatelstvu dovoleno vyslechnout jediný svobodný argument. V rozhodujících chvílích, kdy má stát důvod proti důvodu, tato vláda vždy raději se spoléhá na nějaký revolver, na nějaká násilí, na nějakého splašeného býka než na přitažlivost svého učení a na talent svých spisovatelů a novinářů. Je to slabo-silná vláda. Její síla je v tom, že se nikdy nestydí užít násilí. Její slabost je v tom, že za ní stojí spisovatelé, kteří píší špatně, protože jsou nepravdiví a obyvatelstvo, které jí nevěří a je stále hotovo odpadnout. Co má dělat taková vláda, když do jejího světa pečlivě střeženého klamu začala mluvit svobodná rozhlasová stanice? Rozhlasové vlny jdou kolem policajtů, jdou nad nimi, skrze ně. Tak tedy vláda, která se zklamala ve spisovatelích i v policajtech, povolá kapelníky jako poslední naději a řekne jim, aby se připravili na největší výkon a přinesli

všechny bubny a trumpety, které mají. Pražská vláda se snaží rušit naše vysílání tím, že dává hrát pochody. A tak tu stojíme proti sobě: my, kteří vám dáváme argumenty, a oni, kteří vám dávají hluk.

Nacisté, jak známo, sahalo po revolveru, když slyšeli slovo kultura. Komunisté sahají po bubnu, když má dojít k diskuzi. V naší zemi bylo tohoto prostředku užito poprvé před třemi sty lety. Po bitvě na Bílé hoře jezuité rozdávali ve školách dětem bubínky a poroučeli jim, aby vždy hlasitě bubnovaly, kdykoli jejich rodiče by říkali něco jiného, než se učí ve škole. Zdá se, že se nepodařilo mnoho pokročit za tři sta let.

Když jsem k vám mluvil před nějakým časem z Londýna, napsal předseda tohoto spolku bubeníků, pan ministr Kopecký, že jsem mluvil melancholicky. Pravděpodobně chtěl říci, že jsem mluvil smutně. Je-li v tom nějaká vina, tedy se k ní přiznávám. Kromě zoologicky veselého pana Drdy, kromě těch lidí, kteří si vybírají odměnu za svou zradu a jsou dost otupělí, aby jim stačilo jíst a pít, je celý československý národ doma i za hranicemi melancholický čili smutný. Není svědomité být jiný, když vidíme, co se děje.

Ano, mluvil jsem smutně a ještě budu mluvit smutně.

3. O ruské diplomacii

Ruská zahraniční politika připravila po druhé světové válce západním spojencům hodně nemilých překvapení. Zatímco z Moskvy se proudem linula slova o míru a přátelství, ruská diplomacie ovlivňovala ze zákulisí vývoj opačným směrem a Moskva fakticky anektovala téměř všechna území v Evropě, kam v roce 1945 vstoupila Rudá armáda. Výjimkou se zdálo být jen Československo.

Když ale v roce 1947 donutil Sovětský svaz Československo odmítnout účast na Marshallově plánu, na této velkorysé americké nabídce obnovy válkou zničeného evropského hospodářství, zůstali překvapeni i mnozí českoslovenští komunisté, v čele s Klementem Gottwaldem, který jako předseda československé vlády v první chvíli s americkou nabídkou pomoci souhlasil.

Až po rozhovoru se Stalinem v Moskvě mezi čtyřma očima si Gottwald uvědomil svou chybu a obrátil. Dnes víme proč – úmys-

lem Spojených států bylo pomoci evropským demokratickým zemím znovu se postavit na vlastní nohy a ve svých důsledcích to znamenalo, že se v Evropě upevní demokratické zřízení – a to Stalin vůbec nemohl potřebovat.

Dávno před únorovým komunistickým pučem táhl Stalin Československo do své sféry vlivu a neměl zájem na tom, aby se Evropa hospodářsky a politicky stabilizovala. Ze stejného důvodu blokoval také jakoukoli dohodu o poválečném rozděleném Německu, a znevažoval tak záměrně jeho rekonstrukci. Charakter sovětské zahraniční politiky a diplomacie si západní státníci postupně uvědomovali koncem čtyřicátých let, jak je o tom přesvědčoval vývoj ve světě. Sovětská propaganda samozřejmě všechno interpretovala úplně jinak – mluvila o nezištné pomoci porobeným národům a vinu za hospodářské potíže svalovala na západní imperialisty. V Moskvě, stejně jako v Praze, šířily překroucený pohled na svět nesvobodné sdělovací prostředky.

Byl to ale právě únorový komunistický převrat v Československu, co mnoha západním státníkům a široké veřejnosti v Evropě i Americe otevřelo oči. Pošlapání demokracie u nás nebylo možno přehlédnout ani z dálky a stali jsme se tak poslední evropskou zemí, jejímuž podmanění a likvidaci její demokracie Západ nečinně přihlížel.

17. června 1951

Na rozkaz vlády provádíte v těchto dnech jakési cvičení, takzvané lidové mírové hlasování. První odstavec tohoto kusu papíru, který je vám přikázáno podepsat, zní takto: „Ve jménu míru, svobody a štěstí našeho národa souhlasím s návrhem Sovětského svazu, aby byl uzavřen pakt pěti velmocí mezi Sovětským svazem, Spojenými státy severoamerickými, Čínou, Velkou Británií a Francií.“

Myslím, že vám musím oznámit, že je zcela nepatrná naděje na uzavření takového paktu. Není toho žádná jiná příčina než ta, že nikdo už nevěří v dobrou vůli Ruska, v jeho schopnost dávat čestné slovo, uzavírat smlouvy, plnit závazky. Kdyby opravdu bylo možno, aby pakt pěti velmocí zachránil mír, svět by po tom chtivě sáhl a zástupci i demokratických velmocí by už zase byli na cestě

do Moskvy, na Jaltu, do Teheránu, kamkoli. Zdržuje je však od toho poznání, že sepisovat smlouvu s Ruskem je jako psát písma na tekoucí vodu.

Roku 1941, když Hitler napadl Rusko, přispěchaly demokratické státy na pomoc a uzavřely s Ruskem dohodu. Tedy už jednou existoval jakýsi pakt mezi Ruskem, Amerikou, Čínou, Anglií a Francií. Ale nikdo nemá právo žádat, aby lidé a státy se nepoučili ze zkušenosti. Sama logika věci vede teď západní demokracie k tomu, aby jednaly tak, aby nebyly oklamány podruhé. Vědí dnes, že Rusko nejen nespnilo, ale ani nikdy nezamýšlelo splnit jediný závazek, který na sebe vzalo.

Vědí, že politické dohody Rusko užívalo jako zástěny, za kterou zbrojilo, posílalo špióny, organizovalo rozvrat a zmocňovalo se jedné země za druhou. Bulharsko, Rumunsko, Polsko, Maďarsko, Československo jsou obětmi této periody a Sověty si nemohly stěžovat na nedostatek trpělivých a nečinných diváků při této hře. Teprve po pádu Československa si Západ řekl, že nemá smysl předstírat přátelství, kde není. Od té doby se ruskému imperialismu nepodařilo zmocnit se už ani jediné nové země. Věci se vyjasnily, přes všechny Istitivé mírové sjezdy svět si uvědomil, že žije ve válce, útok je odhalován jako útok, a proto všude, kde se objeví ozbrojení komunisté, objeví se nyní také ozbrojení demokraté. To je stav, se kterým Rusko nesouhlasí. Touží se vrátit do té idylické doby imperialismu, kdy bylo možno dobývat bez rizika. Ten, kdo desetkrát oklamal, chce si křikem vynutit, aby mohl oklamat pojedenaťcté. Proto, pro nic jiného, vy teď máte nařízeno hlasovat pro pakt pěti velmocí. To je celkem pěkné jméno, pro ošklivou věc. Pakt pěti velmocí má být narkóza, která zase uspí probuzenou ostražitost světa.

Ale ruská diplomacie vzbudila už k sobě tolik nedůvěry, že jakmile udělá pohyb, ihned zvoní všechna poplašná zařízení. Západní demokraté si řeknou: konec konců sedíme už spolu s Rusy v několika institucích. Jaké jsou toho výsledky? Jsou zde Spojené národy, ale co tu bylo jiného než ruská obstrukce a Molotovovo ne, Malinkovo ne a Vyšinského ne. Po tři měsíce zasedá už konference zahraničních ministrů v Paříži, ale nejzajímavější zpráva, která z ní mohla být vydána, zněla, že při řečech ostatních delegátů ruský zástupce četl noviny. Proč k těmto dvěma marnostem přidat třetí marnost a proč vybudovat ještě jednu scénu, kde ruský delegát

v září reflektorů bude zase číst noviny. Panuje obecné mínění, že by mohl pohodlněji a laciněji číst noviny doma.

Ať Spojené národy, ať konference zahraničních ministrů, ať pakt pěti velmocí – nic se nemůže změnit v dnešní trapné a nebezpečné situaci, dokud se nezmění samy základy moskevské politiky.

Největší rozdíl, který dělí komunisty od ostatního lidstva je v tom, že komunisté očekávají prospěch pro svou věc spíše od špatných poměrů ve světě než od dobrých. Proto nemohou ani nechtějí být platnými členy v žádné instituci, která hodlá napravit věci. Když Spojené národy zahájily debatu, jak pomoci hladovějícím národům, ruští zástupci se zatvářili kamenně a opustili svá místa. S důsledností, která je strašlivá, odmítli účast na všech rekonstrukčních snahách Spojených národů: na Mezinárodní bance, na fondu pro stabilizaci měny, na organizaci pro rozdělování potravin a pro povznesení zemědělství, na každé akci, která chtěla rychle napravit válečné škody. Mezi ruskou spoluprací, jak ji svět poznal, a sabotáží není žádného rozdílu.

Neboť tajemná a zlá a ničemná zásada komunismu zněla před třiceti lety a zní dosud: čím hůře, tím lépe. Komunisté znají historii svých úspěchů i nezdarů, a vědí, že až dosud neuchvátili moc jinak než v chaosu. Není proto činu, ke kterému by nebyli odhodláni, aby trvání chaosu a nejistoty prodloužili. Není věcí komunismu nasycit, uklidnit a zajistit člověka, protože sytý a klidný člověk není revolucionář. Po první světové válce docela otevřeně a po druhé jen trochu zakrytě komunisté vystupovali jako odpůrci obnovy a uklidnění. Základy této taktiky jsou obsaženy již v Marxovi. Se vši rozhodností pravil kdysi Karel Marx: „Jestliže demokraté navrhnou reformu Národní banky, komunisté musejí žádat státní bankrot.“ A nyní jděte a uzavřete spolek s takovouto psychologíí. Poněvadž komunisté jsou marxisty v tomto smyslu, nikdy nic nevzešlo z těch četných konferencí, na kterých se po válce sešli západní státníci s východními. Nepodařilo se získat ruský souhlas ani pro jediný konstruktivní návrh. Ne z nedorozumění, nýbrž proto, že skutečným a rozmyšleným cílem komunistů je překážet obnově. Není žádné záhady v tom, proč poválečný svět ještě nedostal svou příležitost ke klidu, proč mírové smlouvy nejsou hotovy, proč Německo tone v chaosu, proč nikdy nic nebylo dohodnuto a proč zejména proti Marshallovu plánu komunisté vystupovali s největší zuřivos-

tí. Nepřejí si ani zdravých financí ani zdravého hospodářství v Evropě, poněvadž by to zmenšovalo napětí, potřebné pro jejich revoluční srážku. Spíše by se rozhněvali, než zaradovali, kdyby v Asii přestal hlad. Posílá-li Amerika do Evropy nebo do Asie hospodářskou pomoc, překáží to komunistům stejně, jako kdyby tam posílala vojsko. Roku 1945 zvítězila nad Hitlerem koalice dvou partnerů, z nichž každý měl na mysli něco jiného: demokratický Západ s uspokojením skončil válku a chystal se budovat mír. Avšak mezinárodní komunismus cítil jinak: že dějiny ještě dost nepokročily, že ještě nelze dopustit, aby se svět uklidnil, poněvadž po předposlední nyní poslední bitva vzplála. V týž den, kdy skončila válka proti Hitlerovi, zahájili komunisté nový zápas.

Jsou to vášniví hráči a nezajímá je nic jiného než boj o moc. Pokládají za zcela přirozeno, jestliže v krizi, kterou vyvolávají, bude obětována jedna, dvě, tři generace. Tvrdě odmítají lidský nárok na štěstí, důstojnost a bezpečnost. Za svůj cíl prohlašují blaho budoucích generací. Vnuci a pravnuci budou prý žít blaženě, ale lidé dnes žijící nejsou více než hnůj budoucnosti. Nikdy již v Rusku nemají lidé hladovět: právě proto bylo třeba, aby teď prodělali dvě nebo tři periody nesnesitelného hladovění. Jednou nebude soudců a žalářů – aby se k tomu dospělo, je třeba zatím zdvojnásobit počet dosavadních žalářů, zabavit školu a změnit ji ve vězení, mýtinu v lese, kde kvetly modré zvonce a voněla pryskyřice, je třeba obehnat ostnatým drátem a zřídit tu koncentrační tábor. Aby v budoucnosti lidé žili důstojně, je nezbytno nyní vyvrát do země tunel a ubytovat tam vězně, kteří pracují z trestu. Jednou bude trest smrti zrušen – aby se to připravilo, vynášejí se dnes četné rozsudky smrti. Aby v roce 2000 člověk nemohl utlačovat člověka, musí v roce 1951 každý policejní komisař mít právo mučit vězně. Aby už nikdy nebyla tyranie, je třeba tyranie právě dnes, kdy žijeme. Zítřka všichni budeme citliví a ušlechtilí – dnes ještě buďme krutí. My, kdo jsme dnes na světě, jsme nemilované děti komunismu. Jejich péče platí těm, kteří se ještě nenarodili. Milují člověka pod tou podmínkou, že ho nevidí. Není možno do jedné skříňky uzavřít oheň a vodu. Není možno ani ve Spojených národech, ani na konferenci zahraničních ministrů, ani v Paktu pěti velmocí, ani kdekoli jinde sloučit k plodné spolupráci dva tak rozdílné názory jako jsou demokratický a komunistický. Demokracie pečlivě uvažuje o právu na štěstí

u každého jedince. Komunismu je lhostejno, jestliže v chaosu se ztratí všechny životní nároky celých generací. A teď jděte a uzavřete smlouvu mezi dvěma partnery, kteří si jsou tak vzdáleni.

Pakt pěti velmocí, jak jej navrhuji komunisté, není více než jedna z jejich taktických hříček, nic více než nové divadlo, kde chtějí problémy ne řešit, nýbrž přiosťovat, kam hodlají zamést pokračování ve válce jinými prostředky. Nikomu není třeba takového falešného, neupřímného paktu pěti velmocí. Co by mohlo zachránit svět, je pakt dobrých lidských vlastností, pakt lidí, kteří věří v tradici evropského lidstva. Ale to je právě pakt, ke kterému komunisté nechťejí přistoupit. Byli schopni uzavřít smlouvu s Hitlerem. Nejsou schopni uzavřít smlouvu s těmi, kdo věří v lidská práva.

4. O česko-německých vztazích

Téma odsunu sudetských Němců z někdejšího Československa zůstává naším velkým morálním a společenským traumatem, s nímž jsme se doposud – jako český národ – úplně nevyrovnali. Dnes přece dobře víme a je už nezvratně historicky doloženo, že zejména během tzv. divokého odsunu Němců v létě roku 1945 docházelo občas u nás k excesům, někdy snad k živelně vypuklým násilnostem, jindy podněcovaným podezřelými či kriminálními živly, a v některých případech dokonce i masakrům německých civilistů. Nezaujaté vyšetřování těchto evidentních zločinů v té době nebylo možné. To komunisté, kteří už ovládali ministerstvo vnitra, policii i armádu, nedovolili. A dnes takové vyšetřování zase není možné, neboť po tolika letech od spáchání těchto ukrutností už prakticky neexistují žádné důkazy: staré zahladil čas a nové se už nenajdou, vždyť svědkové i viníci tehdejších událostí dávno nejsou mezi živými.

Zůstává proto otázkou, co s tím? Je-li nějaké morální poučení, tedy to, že bychom ani po letech neměli před těmito událostmi zavírat oči a popírat, že se přihodily a že bychom měli – aspoň dodatečně, v duchu – odsoudit ty, kdo se zločinů dopustili. Je to zásadní věc pro plné porozumění naší minulosti a – jak se říká – pro „vypořádání se“ s ní.

Přítom je důležité si uvědomit – jak vysvětluje Peroutka v závěru tohoto komentáře – o co tu opravdu běží. Nejde vůbec o to, abychom se usmířovali s německými nacisty, ale o to, abychom na sebe nepřebírali – třeba jenom svým mlčením a tichým souhlasem – odpovědnost za zločiny, ať už byly spáchané vůči komukoli, eventuálně i vůči sudetským Němcům.

7. října 1951

Asi před dvěma roky západní Německo se ocitlo v zásobovacích obtížích a vznikla otázka, zda Amerika má dovážet obilí do Německa. Nejdřív se zdálo, že nebude dovážet. Komunistická propaganda spustila pokřik: podívejte se na ně – chtějí vyhladovět německý lid. Potom Amerika obilí dovezla. Komunistická propaganda spustila pokřik: podívejte se na ně – chtějí zničit německého sedláka, chtějí snížit jeho ceny.

Ať Američané dovezli obilí nebo nedovezli, jednali bídně. Nebo si vzpomínám na to, jak komunisté zacházeli s černošskou otázkou. Nejdřív vydali heslo černošského sebeurčení. Když si na to černoši zvykli, přišla válka s Hitlerem a bylo jasné, že Rusko se bez pomoci Spojenců nezachrání. Komunisté vydali nové heslo: dejte pokoj s černošskou otázkou – sovětská je důležitější. Dlouho říkali černošům, aby do americké armády nevstupovali nebo aby ji sabotovali. Teď jim říkali, aby do armády vstupovali a aby bojovali jako běsi. Do srpna 1939 byla nacistická německá vláda pro komunisty ztělesněním všeho zvířectva. Toho měsíce však Rusko uzavřelo smlouvu s Německem a prohlásilo, že bude s ním prohlubovat kulturní styky – tedy kulturní styky se zvířectvím – vítalo hudbou každé velké zvíře, které přiletělo do Moskvy, odstranilo komunisty, kteří nechtěli zapomenout, že Hitler je zvíře, a vydalo zvířatům německé komunisty, kteří se utekli do Ruska. Před válkou byl z československé komunistické strany vylučován každý, kdo se hlásil k slovanské ideji. Po válce byl vylučován každý, kdo se k ní nehlásil.

Je to kolotoč. Z toho vyplývají pro nás dvě věci: ať o nás komunisté říkají cokoli, nedbáme toho, neboť jejich úsudek je tekutý jako jejich slina. Zadruhé – my jako národ, vy tam a my tady, musí-

me svou národní věc udržet ve věrnosti určitým zásadám bez ohledu na tento kolotoč. Není tomu dávno, co komunisté by byli zabili každého Němce, kterého spatřili. Dnes už je nejisto: kdo je jim milejší – Češi, nebo Němci? Jako všechno jiné, také česko-německá otázka upadla nyní do jejich nevěrných rukou.

Já vím, že komunisté číhají jako dravec, zda se odvážíme mluvit o česko-německé otázce. Připravili nový pád samostatnosti české, ochuzují zemi vývozem do Ruska, vnutili do vašeho života prázdnotu a ustrašenost, berou vám volný čas, protože z vás udělali dělníky ruského zbrojení – za takových okolností je i komunistům nesnadné dělat propagandu. Potřebovali by, aby aspoň na chvíli mohli odvrátit pozornost od toho všeho, aby mohli například mluvit o nás jako o spojencích Němců a nacistů. Ale budeme k vám mluvit jako spojenci lidstva. Ano, odvážím se mluvit o česko-německé otázce. Ať potom řeknou cokoli, mluvím k vám jako člověk, který prožil šest let v nacistickém koncentračním táboře.

V parlamentě západního Německa se nyní odehrála velká věc: Německo se usneslo napravit a odčinit křivdy spáchané nacismem na Židech v Německu. Poslanci slavnostně povstali. Nemůžeme být tak neteční, abychom se neptali, co to znamená. Tolik to znamená: Německo uzavřelo mravní mír se světem. Já, jako československý vlastenec, musím litovat, že moje země pod svou dnešní nehodnou vládou je v mravní válce se světem. Německo podepsalo smlouvu o ochraně lidských práv. Za dřívějších dob by Československo bylo bývalo první při takové příležitosti. Nyní stojí stranou, spoutáno na rukou i na nohou. Je na nás, tady v exilu, nedopustit, aby vznikl dojem, že náš národ se odchyluje od mravního vývoje civilizovaného lidstva. To je právě vlastenectví: snažit se, abychom v otázce lidskosti nezůstali za Němci.

Při každé příležitosti vysvětlujeme zde na Západě rozdíl mezi lidem a vládou, která je odpovědná ne jemu, našemu lidu, nýbrž mezinárodnímu komunismu, což znamená běsům. Chceme vám říkat pravdu i o svých starostech. Jednu takovou pravdu vám musím nyní říci. Zdá se, že mezi civilizovaným západním světem a naší zemí je jeden nevyřízený účet: jsou to některé okolnosti, které provázely odsun Němců od nás. Říkám zde každému, kdo je ochoten to slyšet, že se za ty okolnosti stydím. Ať komunistická propaganda udělá z tohoto mého doznání, co může.

Nedávno v Americe předváděli dokumentární film, ve kterém byla také scéna, jak roku 1945 byl v Praze popravován Hitlerem dosazený německý starosta Pfitzner. Když se již tělo škubalo v oprátce v posledních křečích, přistoupil pomalu kat a foukl umírajícímu kouř z cigarety do tváře. Americkým publikem prošla vlna rozhořčení. Abyste tomu rozuměli: Američané se nezlobili proto, že byl popraven válečný zločinec. Sami jich popravili na sta. Ale zlobili se pro bestialitu, pro cynismus, pro ten kouř z cigarety.

Nemyslím, že víte všechno, co se tenkrát v létě 1945 a v první době odsunu Němců dalo. Jistě jsou hromadné hroby, o kterých jste neslyšeli. Jistě je mnoho utrpení, o kterém vám nikdo neřekl. Dokud nás okupovala Rudá armáda, noviny mohly mluvit jen na půl úst, a ostatně ony samy nevěděly všechno. Zápasili jsme s původci zločinů, abychom jim vyrvali jejich tajemství. Konečně byla ustavena parlamentní vyšetřující komise. Ale uprostřed jejího jednání přišel únor 1948 a komunistický puč.

O jedno se nesmíme pokoušet: omlouvat zlé činy. Naše mezinárodní pozice bývala založena na naší příchylnosti k demokracii, k humanitě, k Masarykovi. Musí být o nás známo, že ještě rozeznáváme rozdíl mezi dobrým a zlým. Sudetští Němci po celém světě mluví o „hrozných zločinech minulosti“ – a zamlčoval bych pravdu, kdybych vám neřekl, že nás svobodný svět za ty události kritizuje.

Pokoušíme se vysvětlovat. Je pravda, že byly znásilňovány německé ženy, ale znásilňovala je Rudá armáda a znásilňovala také české ženy. Je pravda, že někteří Němci byli zabiti. Ale byli zabiti také někteří Češi. Někde Němci byli postříleni v houfu. Ale víme, že byla postřílena četa českých partyzánů. V létě 1945 otevřela se skříňka zla, a kdo byl nablízku, byl uštknut. Ale Němci byli tehdy první v pořadí utrpení.

Tyto události se děly na naší půdě, a i když jejich původce a hlavní vykonavatelé byli komunisté, přece vždy budou úvahy také o naší odpovědnosti. Zde hned na začátku bylo, co prý mělo být novým životem: komunisté pošpinili jméno našeho slušného národa vinou.

Historie léta 1945 byla historie brutality a komunisté ji prováděli jménem národa, tak jako také teď všechno zlo vyhlásují jménem umlčeného národa. Jestliže někde deset chlapů s revolvery terorizovalo vesnici, pro komunisty nebylo národem obyvatelstvo vesnice, nýbrž právě oněch deset chlapů. Když ve vězení nějaký ničema mučil vězně,